

СПИСИ СВЕТОГ АВГУСТИНА ПРОТИВ ПЕЛАГИЈАНСТВА УПУЋЕНИ ИГУМАНУ ВАЛЕНТИНУ И ЊЕГОВИМ МОНАСИМА — *Писмо 214. и Писмо 215.*

Александар Милојков*
Архиепископија
Београдско-карловачка,
Београд

Апстракт: Свети Августин је списе против пелагијанства писао у периоду од 412. до 429. године, као епископ ипонски. Списи су у форми писма и опширнијих посланица, које су увек адресиране некој од црквених личности или више њих. Основна Августинова метода у свим списима против пелагијанства је библијска егезеа, кроз коју жели да расветли заблуде тада новојеројављене пелагијанске јереси. Међу бројним списима, налазе се и четириписа (два писма и две књиге) које је Свети Августин упутио монашком братству у Адруметуму и њиховом игуману Валентину. Разлог је полемика монаха у поменутом манастиру око односа Божје благодати и људске слободе одлучивања – што је и темељно питање у спору са пелагијанством.

Кључне речи: Свети Августин, пелагијанство, Божја благодат, слобода одлучивања.

Међу многим списима против пелагијанства, које је Свети Августин написао у периоду од 412. до 429. године, налазе се и писма и књиге (*liber*), које су заправо опширније посланице, упућене игуману Валентину и његовим монасима. Манастир поменутог монашког братства, налазио се у Адруметуму, месту у римској провинцији на северу Африке, на обали Средоземног мора. Данас се на том подручју налази град Сус, у Тунису.

* amteolog@gmail.com.

Августин је овом монашком братству упутио четири списа – два писма и две књиге, или, како рекосмо, две опширније посланице. То су Писмо 214.¹ и 215.² и књиге: *О благодати и слободи одлучивања*³ и *О њрекору и благодати*.⁴ У овом раду доносимо наш превод поменути два Августинова писма игуману Валентину и његовим монасима.⁵ Писма 214. и 215. су, могли бисмо тако рећи, увод у поменуте опширније Августинове списе – *О благодати и слободи одлучивања* и *О њрекору и благодати*, који за њима следе. Заправо, спис *О благодати и слободи одлучивања* је у манастир у Адруметуму стигао заједно са Августиновим другим писмом Валентину (Писмо 215.), како он и пише у другом одељку тог писма. Иначе, сви Августинови списи против пелагијанства су у форми краћих писама или опширнијих списа–посланица (књига, у античком значењу), које су увек адресиране на одређену црквену личност или више њих.

Сва четири списа Валентину написана су исте године, али се не зна поуздано да ли је у питању 426. или 427. Списи *О благодати и слободи одлучивања* и *О њрекору и благодати* су последњи Августинови списи које он помиње у својим *Преиспитувањима*,⁶ спису који је и окончан управо 426. или 427. године. Писмо 214. је написано непосредно пре, а Писмо 215. након Васкрса исте године. Наиме, игуман Валентин је пре Васкрса 426. или 427. године упутио епископу ипонском Августину двојицу својих монаха, Кресконија и Феликса, због полемике на тему односа Божје благодати и људске слободе одлучивања – а која [полемика] је очигледно подстакнута већ увелико присутним спором Цркве у Африци са пелагијанством, у којој је ипонски епископ имао запажену улогу. Поменути монаси долазе код Августина Ипонског, како би он, својим тумачењем, разрешио дилеме и помогао окончању полемике у манастиру.

Из самог увода Августиновог Писма 214. јасно се види да се у манастиру у Адруметуму појавила друга крајност, наспрам пелагијанства. Наиме, док су пелагијанци држали да је људска слобода одлучивања сама по себи довољна на човековом путу ка Богу, дотле су неки међу монашким братством у Адруметуму сматрали да је Божја благодат,

¹ Sancti Aurelii Augustini, *Epistola* CCXIV; PL 33, 968–971; CSEL 57, 380–387.

² Sancti Aurelii Augustini, *Epistola* CCXV; PL 33, 971–978; CSEL 57, 387–396.

³ Sancti Aurelii Augustini, *De gratia et libero arbitrio*; PL 44, 881–912.

⁴ Sancti Aurelii Augustini, *De correptione et gratia*; PL 44, 915–946; CSEL 92, 219–280.

⁵ После овога превода, планирамо објављивање превода и друга два поменути списа.

⁶ Sancti Aurelii Augustini, *Retractionum libri* II, 66–67; PL 32, 656; II, 92–93; CSEL 36, 203–204.

без обзира на стање човекове слободе одлучивања и мимо ње, довољна на путу вере и спасења. У оба своја писма упућена Валентину, Свети Августин говори против обе крајности, то јест против било ког облика *монеријизма* – било оног пелагијанског, који истиче *самодовољност* људске слободе одлучивања, било овог другог, који истиче *самодовољност* Божје благодати. Иако Божју благодат држи за темељну, Августин од ње никако не одваја људску слободу одлучивања. Као што ћемо то детаљно видети у његовом спису *О благодати и слободи одлучивања*, Августин јасно заступа постојање синергије (*cooperatio*) Божје благодати и људске слободе одлучивања.⁷

У Писму 214. Августин спомиње Писмо римском презвитеру Сиксту, у којем је писао против пелагијанског учења о самодовољности људске слободе одлучивања и истакао неопходност Божје благодати – од самог човековог преобраћења, почетка вере, напредовања и истрајавања у вери, до коначног стицања до циља, те да се Божја благодат не заслужује никаквим претходним добрим делом.⁸ Вероватно су ставови у том писму неки протумачили тако да су отишли у другу крајност – тако су истицали Божју благодат, да су одрицали значај људске слободе одлучивања, што је Августин изнео као проблем у уводу свог поменутог писма Валентину.

Писмо 215. је Августин написао игуману Валентину након Васкрса и послао га заједно са својим списом *О благодати и слободи одлучивања*, преко монаха поменутих у првом писму, међу којима је био још један, трећи, по имену Феликс (Кресконије и двојица Феликса). У спису *О благодати и слободи одлучивања* Августин ће детаљно, кроз библијску егзегезу, протумачити свој синергистички приступ односу Божје благодати и слободе одлучивања – идеју, коју је већ кратко и јасно представио у два писма игуману Валентину, која су пред нама.

Августинов основни метод у полемици са пелагијанством није неко аутономно расуђивање (философска спекулација), већ библијска

⁷ Ову важну тему смо анализирали у Августиновим списима против пелагијанства и потрудили се да покажемо неоснованост калвинистичког монергистичког тумачења Августинових ставова. Види наш рад: Aleksandar Milojkov, "The Concept of Synergy in the Triadology and Anthropology of Saint Augustine," *Philotheos*, No. 21.1 (2021): 45–63.

⁸ Ради се о Августиновом Писму 194, које је написао поменутом римском презвитеру, а потоњем папи (432–440) Сиксту III, 418. године: Sancti Aurelii Augustini, *Epistola CXCIV*; PL 33, 874–891; CSEL 57, 176–214. Занимљиво је да је Сикст, изгледа, испрва био наклоњен пелагијанству, али је те 418. године променио став и касније као папа подржао осуду пелагијанства. Види: Antony Dupont, *Gratia in Augustine's Sermones ad Populum during the Pelagian Controversy: Do Different Contexts Furnish Different Insights?*, Brill's Series in Church History, Vol. 59 (2012), 175; Marijan Mandac, *Sveti Augustin: Život i djelo* (Zagreb — Split: Kršćanska sadašnjost — Služba Božja, 2019), 141.

егзегеза, како то он и сам каже у спису *О благодати и слободи одлучивања*, које је заједно са Писмом 215. стигло у Адруметум, игуману Валентину и његовим монасима:

et sic disputasse, ut non magis ego, quam divina ipsa Scriptura vobiscum locuta sit evidentissimis testimoniis veritatis...⁹

Расправљао сам тако да нисам ја много говорио, колико вам је [говорило] само божанско Писмо са најочигледнијим сведочанствима истине...

Сви Августинови списи против пелагијанства су писани у духу библијске егзегезе, а не философске спекулације, иако су најважнија питања у спорењу са пелагијанством у исто време и дубоко философска питања. За сваки свој став, Августин наводи конкретне библијске одељке, како Новог, тако и Старог Завета. Једно од питања у полемици са пелагијанством, које је темељно у самом спору и за које и сам Августин каже у *Писму* 214. да је „тешко и малом броју људи схватљиво“, јесте однос Божје благодати и човекове слободе одлучивања.

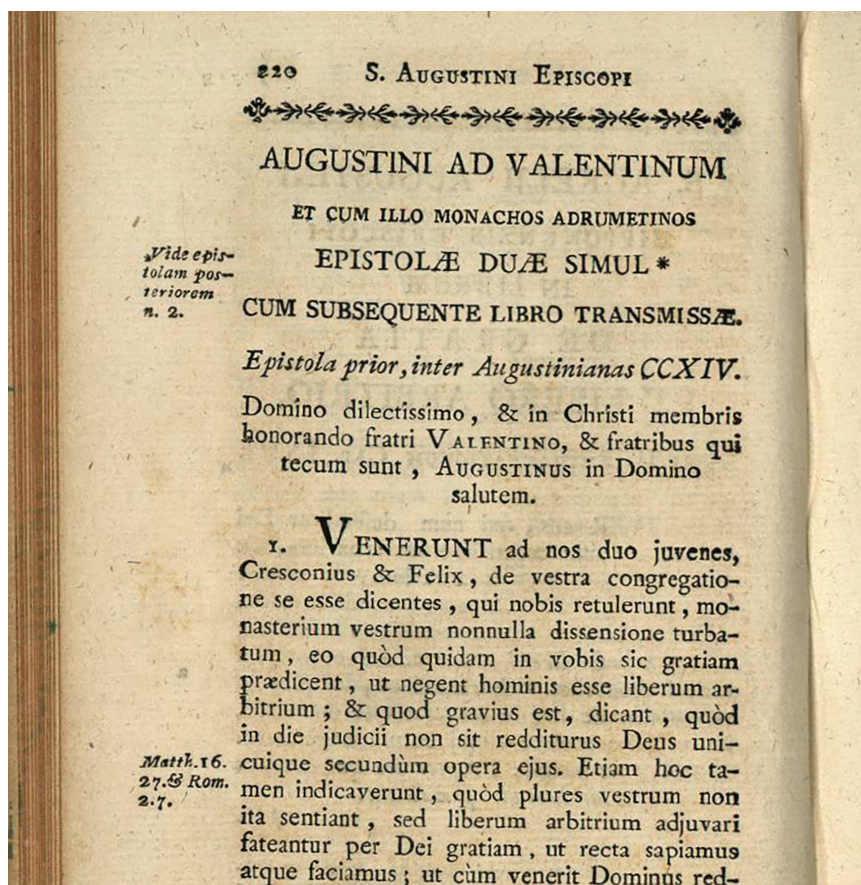
Поред библијске егзегезе, у *Писму* 215. Августин помиње и један спис Светог Кипријана Картагинског, *De Oratione Dominica* (*О Молишви Господњој*). Позивање на ауторитет Отаца Цркве је још један метод у Августиновој полемици са пелагијанством. Списе Светог Кипријана, али и Светог Амвросија Миланског, Августин ће детаљније анализирати у другим, опширнијим списима против пелагијанства, чије смо преводе на српски језик припремили, да их са радошћу предамо на читање српској теолошкој и другој заинтересованој јавности – све са циљем да се ова, можда најтежа, па и најконтроверзнија област у Августиновом теолошком опусу детаљније истражи на самим изворним текстовима.

Мишљења смо да савремена егзегеза и вредновање Августинових ставова и идеја у списима против пелагијанства, с обзиром на поменуте методе које је он користио, мора неизоставно да узме у обзир његове суштинске аргументе – а то су библијски наводи, у првом реду. Следствено томе, свака евентуална критика Августинових закључака мора бити у обавези да пружи и егзегезу библијских текстова, на које се Августин у својој аргументацији позивао. Августинови одговори на тешка питања која су покренута у спору са пелагијанством, почев од овог које пред нама – о Божјој благодати и људској слободи одлучивања, па све до учења о постојању Божјег промисла и предодређе-

⁹ Sancti Aurelii Augustini, *De gratia et libero arbitrio* 20.41; PL 44, 905–906.

ња (предестинације), нису Августинови спекулативно-теоријски кон-
структи, мада није неуобичајено да се управо таквима представљају,¹⁰
већ његово тумачење светописамских одељака. Отуда, свако ко жели
да се објективно, без оптерећења туђим тумачењима, ма чија она била,
сретне са Августиновим ставовима против пелагијанства и да о њима
расуђује, мора неизоставно да, поред Августинових списа, поред себе
има оно што је и сам Августин имао, када је те текстове писао – Библи-
ју; и да на Августинову библијску егзегезу одговори не пуком спекула-
цијом већ управо библијском егзегезом.¹¹

¹⁰ Види, на пример: Јарослав Пеликан, *Хришћанско предање – историја развоја догмата*, I том (Београд: Службени гласник, 2009), 335–353.

Слика 1: Sancti Aurelii Augustini Hipponensis Episcopi Opuscula, 1: Quibus Institutio Universae Theologiae Comprehenditur In Usus Candidatorum Theologiae. Collecta ex editione patrum congregationis S. Mauri. Editio altera. Tomus IV (Matriti: apud Viduam de Ibarra, Ann. Dom. M.DCC. [1800]), 220.

Sancti Aurelii Augustini

Epistola 214¹¹

**DOMINO DILECTISSIMO, ET IN CHRISTI MEMBRIS HONORANDO
FRATRI VALENTINO, ET FRATRIBUS QUI TECUM SUNT,
AUGUSTINUS, IN DOMINO SALUTEM.**

1. Venerunt ad nos duo iuvenes, Cresconius et Felix, de vestra congregatione se esse dicentes, qui nobis retulerunt monasterium vestrum nonnulla dissensione turbatum, eo quod quidam in vobis sic gratiam praedicent, ut negent hominis esse liberum arbitrium; et, quod est gravius, dicant quod in die iudicii non sit redditurus Deus unicuique secundum opera eius. Etiam hoc tamen indicaverunt, quod plures vestrum non ita sentiant, sed liberum arbitrium adiuvari fateantur per Dei gratiam, ut recta sapiamus atque faciamus; ut cum venerit Dominus reddere unicuique secundum opera eius, inveniatur opera nostra bona, *quae praeparavit Deus ut in illis ambulemus*. Hoc qui sentiunt, bene sentiunt.

2. *Obsecro itaque vos, fratres, sicut Corinthios obsecravit Apostolus, per nomen Domini nostri Iesu Christi, ut idipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata*. Primo enim Dominus Iesus, sicut scriptum est in Evangelio Ioannis apostoli, *non venit ut iudicaret mundum, sed ut salvaretur mundus per ipsum*. Postea vero, sicut scribit apostolus Paulus, *iudicabit Deus mundum, quando venturus est*, sicut tota Ecclesia in Symbolo confitetur, *iudicare vivos et mortuos*. Si igitur non est Dei gratia, quomodo salvat mundum? et si non est liberum arbitrium, quomodo iudicat mundum? Proinde librum vel epistolam meam, quam secum ad nos supradicti attulerunt,

¹¹ PL 33, 968–971.

Свети Августин

Писмо 214

Возљубљеном господину и међу удовима Христовим поштованом
брату Валентину и браћи која су са тобом,
Августин у Христу шаље поздрав

1. Дошла су код нас двојица младих људи, Кресконије и Феликс, говорећи да су из вашег братства и испричали нам да је ваш манастир био узнемирен препирком која није безначајна, због неких међу вама који тако говоре о благодати, да одричу постојање људске слободе одлучивања; и, што је још теже, говоре да у дан суда Бог неће дати свакоме по делима његовим (уп. Мт. 16, 27; Рим. 2, 6; Отк. 22, 12). Такође, они су нам указали и да многи од вас не размишљају тако, већ признају да је [људска] слобода одлучивања помагана Божјом благодаћу, како бисмо могли исправно мислити и делати; и када Господ дође да да свакоме по делима његовим, наћи ће наша добра дела, *која Бој унапред припреми да у њима ходимо* (Еф. 2, 10). Они који овако размишљају, добро размишљају.

2. Молим вас *и*ак бр^аћо, као што је апостол молио Коринћане, *именом Господа нашег Исуса Христа, да сви исти говорише и да не буду међу вама раздори* (1. Кор. 1, 10). Јер Господ Исус најпре, као што је у Јеванђељу записао апостол Јован, *није дошао да суди свету, него да се сви спасу* (Јн. 3, 17; 12, 47). Након тога, као што пише апостол Павле, *Бој ће судити свету* (Рим. 3, 6), *када буде дошао*, као што цела Црква исповеда,¹² *да суди живима и мртвима* (2. Тим. 4, 1; 1. Пт. 4, 5). Ако дакле не постоји Божја благодат, како [Бог] спасава свет? А ако не постоји слобода одлучивања [*liberum arbitrium*], како ће [Бог] судити свету? Стога, моју књигу или посланицу, коју су вам донели горе поменути [Кресконије

¹² Очигледно је да Августин овде мисли на Символ вере — *...и који ће ошће доћи са славом, да суди живима и мртвима...* Да ли је Августин имао у виду текст неких од древних апостолских исповедања вере, или неког другог Символа, којих је тада било поготово на Западу, или можда чак и на сам Никео-цариградски Символ вере, било би занимљиво истражити (такво истраживање, нажалост, превазилази оквире овог рада).

О Августиновом коришћењу различитих текстова Символа вере, види: Marijan Mandac, „Vjerovanje ili Simbol“, у *Sveti Augustin, Govori* — 1, obj. Marjan Mandac (Makarska: Služba Božja, 1990), 96–106.

secundum hanc fidem intellegite, ut neque negetis Dei gratiam, neque liberum arbitrium sic defendatis, ut a Dei gratia separetis, tamquam sine illa vel cogitare aliquid vel agere secundum Deum ulla ratione possimus; quod omnino non possumus. Propter hoc enim Dominus cum de fructu iustitiae loqueretur, ait discipulis suis: *Sine me nihil potestis facere.*

3. Unde supradictam epistolam ad Sixtum Romanae Ecclesiae presbyterum, contra novos haereticos Pelagianos noveritis esse conscriptam, qui dicunt gratiam Dei secundum merita nostra dari, ut qui gloriatur, non in Domino, sed in seipso gloriatur, hoc est in homine, non in Domino. Quod prohibet Apostolus, dicens: *Nemo gloriatur in homine;* et alio loco: *Qui gloriatur, inquit, in Domino gloriatur.* Illi vero haeretici seipsos a seipsis iustos fieri putantes, quasi hoc eis non dederit Deus, sed ipsi sibi; non utique in Domino, sed in semetipsis gloriantur. Talibus enim dicit Apostolus: *Quis enim te discernit?* Quod ideo dicit, quia de massa illius perditionis quae facta est ex Adam, non discernit hominem,

и Феликс], желим да схватите сходно оваквој вери – нити да одричете Божју благодат, нити да слободу одлучивања тако браните, да је одвајате од Божје благодати, као да без ње [Божје благодати] ми у било ком смислу можемо нешто мислити или радити у вези са Богом [=сходно Божјој вољи], што је потпуно изван наше моћи.¹³ Наиме, због тога Господ, када је говорио о плоду праведности, каже својим ученицима: *Без мене не можете чинити ништа* (Јн. 15, 5).

3. Одавде ћеш моћи да сазнаш да сам горе поменуто писмо написао Сиксту, презвитеру Цркве у Риму, против нових јеретика пелагијанаца, који говоре да се благодат Божја дарује сходно нашим заслугама, тако да ко се хвали, не треба да се хвали Господом већ собом самим, то јест човеком, а не Богом. Ово забрањује апостол, говорећи: *Нека се нико не хвали људима* (1. Кор. 3, 21); и на другом месту: *Који се хвали, Господом нека се хвали* (2. Кор. 10, 17). Ови јеретици сматрају да су сами себе учинили праведним, као да им то није дао Бог, него они сами себи; наравно, не хвале се Господом, већ сами собом. Наиме, апостол то овако каже: *Јер ко ће испише?* (1. Кор. 4, 7) Ово је рекао, јер из оне гомиле пропасти,¹⁴ која је настала од Адама,

¹³ Ово је врло важно узети у обзир приликом тумачења Августиновог учења да је људска воља, сама по себи, без помоћи Божје благодати, неспособна да чини добра дела. Августин ту не мисли на неко добро у неком колоквијалном смислу – на пример, владати се исправно у складу са законским начелима или обичајима неке друштвене заједнице. Августин мисли на *добра* у сотириолошком смислу – односно у смислу остварења човековог крајњег назначења, обожења или, како то Августин каже, користећи латински превод терминологије апостола Павла, усиновљења (*adoptio*) у Христу. На пример, у спису *О благодати и слободи одлучивања*, Августин наглашава место слободе одлучивања и место благодати Божје у добрим делима, која се тичу *љубовној живој и доброј ошвићења, којима sledује вечна њлаћа* [*ad vitam piam et bonam concersationem, cui merces aeterna debetur*] (*De gratia et libero arbitrio* 4.6). У критици пелагијанских ставова, тема је, како Августин пише, човекова могућност да се изврши *оно што се од Божанствене заповеда* [*quod divinitus praecipitur*] (*De gratia Christi* 26.27).

¹⁴ Синтагма *massa perditionis* (маса или гомила пропасти) или *massa damnata* (маса или гомила погибљи) честа је у Августиновим списима против пелагијанства. Њу треба разумети у онтолошком, не у јуридикчком смислу. Наиме, ове синтагме се односе на палу људску природу, коју сваки човек наслеђује кроз природно, биолошко рођење. Отуда, човек не наслеђује од праоца Адама неку кривицу у јуридикчком смислу, већ палу, од Бога одвојену, људску природу, која сваког човека који се роди нужно чини смртним – та природа је као *маса, шесшо* или *гомила* (лат. *massa*), од које, биолошким рођењем, бива саздан сваки човек. И управо је та природа, а не јуридикчки схваћена кривица, нешто што се биолошким рођењем нужно наслеђује. Питање првородног греха и његово наслеђивање је једно од питања које је Августин расправљао са пелагијанством. Пелагијанци су негирали постојање првородног греха, па сходно томе и његово наслеђивање. Детаљније о овој теми Августин расправља у спису *О првородном греху* (*De peccato originali*), који смо такође превели на српски језик. На ово питање, са јасним указивањем на конкретна места у Августиновим списима, смо се делом осврнули у анализи Августинове христологије. Види наш рад: Александар

ut eum faciat vas in honorem, non in contumeliam, nisi Deus. Sed quoniam homo carnalis et inaniter inflatus cum audisset: *Quis enim te discernit?* posset respondere vel voce vel cogitatione et dicere: „Discernit me fides mea, discernit me oratio mea, discernit me iustitia mea“; mox Apostolus occurrit cogitationibus eius et dixit: *Quid enim habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Sic autem gloriantur quasi non acceperint, qui se a seipsis iustificari putant; ac per hoc in semetipsis, non in Domino gloriantur.

4. Propter quod ego in hac epistola quae ad vos pervenit, probavi per testimonia sanctarum Scripturarum, quae ibi potestis inspicere, et bona opera nostra, et pias orationes, et rectam fidem nullo modo in nobis esse potuisse, nisi haec acciperemus ab illo de quo dicit apostolus Iacobus: *Omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est, descendens a patre luminum*; ne quisquam dicat meritis operum suorum, vel meritis orationum suarum, vel meritis fidei suae, sibi traditam Dei gratiam, et putetur verum esse quod illi haeretici dicunt, gratiam Dei secundum merita nostra dari; quod omnino falsissimum est: non quia nullum est meritum, vel bonum piorum, vel malum impiorum; alioquin quomodo iudicabit Deus mundum? sed misericordia et gratia Dei convertit hominem, de qua Psalmus dicit: *Deus meus, misericordia eius praeveniet me*; ut iustificetur impius, hoc est ex impio fiat iustus, et incipiat habere meritum bonum, quod Dominus coronabit, quando iudicabitur mundus.

5. Multa erant quae vobis mittere cupiebam, quibus lectis, totam ipsam causam quae conciliis episcopalibus acta est adversus eosdem Pelagianos haereticos, diligentius et plenius nosse possetis; sed festinaverunt fratres, qui ex numero vestro ad nos venerunt, per quos vobis non rescripsimus ista, sed scripsimus. Nullas enim ad nos vestrae caritatis litteras attulerunt: tamen suscepimus eos, quoniam simplicitas eorum satis indicabat nihil illos nobis potuisse confingere. Ideo autem festinaverunt, ut apud vos agerent Pascha, quo possit, adiuvante Domino, tam sanctus dies vestram pacem quam dissensionem potius invenire.

нико други до Бог не истиче човека, да од њега начини суд части, а не срама (уп. Рим. 9, 21; 2. Тим. 2, 20). Али будући да телесни и испразно надути човек, када чује: *Јер ко ће истиче?* може да одговори, гласно или размишљањем [у себи] и да каже: „Истиче ме моја вера, истиче ме моја молитва, истиче ме моја праведност“ – његовим размишљањима супротставио се управо апостол и рекао: *Шта ли имаш што ниси примио? А ако си примио, што се хвалиш ко да ниси примио?* (1. Кор. 4, 7) Хвале се пак тако као да нису примили, они који сматрају да се сами од себе оправдавају; и због тога се хвале сами собом, а не Господом.

4. Због тога сам, у посланици која је стигла до вас, приказао кроз сведочанства Светих Списа, које такође можете испитати, да и наша добра дела, и побожне молитве, и исправна вера никако не би могли код нас постојати, да их нисмо примили од Онога о којем говори апостол Јаков: *Сваки добри дар, и сваки савршени поклон одозго је, силази од Оца светлости* (Јак. 1, 17); тако да нико не може рећи да му је заслугама својих дела, или заслугама својих молитава, или заслугама своје вере додељена Божја благодат и да сматра да је истинито оно што ови јеретици говоре – да се благодат Божја даје сходно нашим заслугама; ово је у потпуности крајње погрешно – али не зато што не постоји заслуга, добра побожност или зла безбожност – иначе, како ће Бог судити свету? – већ зато што милост и благодат Божја преобраћују човека, о чему говори Псалам: *Бој мој, нека ме сусретне милости његова* (Пс. 59, 10); тако се безбожан оправдава, то јест од безбожног постаје праведан и почиње да поседује добру заслугу, коју ће Бог овенчати, када буде судио свету.

5. Много тога беше што сам желео да вам пошаљем, да би сте се кроз те изабране материјале могли тачније и потпуније упознати са целокупним предметом, који су епископски сабори обрадили против поменутих пелагијанских јеретика, али су браћа, која су из ваше заједнице пристигла код нас, била у журби; по њима вам нисмо одговорили на писмо, будући да нам од ваше љубави нису донели никаква писма, него смо вам писали књигу; ипак смо их примили [Кресконија и Феликса], јер су својом простотом довољно показали да код њих није могло бити ничег преварног. Журили су пак да би код вас провели Васкрс; нека буде, да вам тако свет дан, уз Божју помоћ, може донети мир, пре него препирку.

Милојков, „Личност и суштина у христологији Светог Августина“, *Бојословље*, бр. 2 (2017): 79–101. О теми обожења у Августиновом богословљу види: Александар Ђаковац, „Свети Августин: *admirabile commercium* и обожење“, *Бојословље*, бр. 2 (2019): 64–85.

6. Melius autem facitis, quod multum rogo, si ipsum a quo dicunt se fuisse turbatos, ad me mittere non gravemini. Aut enim non intellegit librum meum, aut forte ipse non intellegitur, quando difficillimam quaestionem et paucis intellegibilem solvere atque enodare conatur. Ipsa est enim quaestio de gratia Dei, quae fecit ut homines non intellegentes putarent apostolum Paulum dicere: *Faciamus mala, ut veniant bona*. Unde apostolus Petrus in secunda Epistola sua: *Quapropter, inquit, carissimi, haec exspectantes satagite inviolati et immaculati apud eum reperiri in pace; et Domini nostri patientiam salutem estimare: sicut et dilectissimus frater noster Paulus, secundum eam quae data est ei sapientiam, scripsit vobis, ut et in omnibus epistolis loquens in eis de his; in quibus sunt quaedam difficilia intellectu, quae indocti et instabiles homines pervertunt, sicut et caeteras Scripturas, ad proprium suum interitum*.

7. Cavete ergo quod tantus apostolus tam terribiliter dicit; et ubi sentitis vos non intellegere, interim credite divinis eloquiis, quia et liberum est hominis arbitrium, et gratia Dei, sine cuius adiutorio liberum arbitrium nec converti potest ad Deum, nec proficere in Deo. Et quod pie creditis, ut etiam sapienter intellegatis orate. Et ad hoc ipsum enim, id est, ut sapienter intellegamus, est utique liberum arbitrium. Nisi enim libero arbitrio intellegeremus atque saperemus, non nobis praeciperetur dicente Scriptura: *Intellegite ergo qui insipientes estis in populo, et stulti aliquando sapite*. Eo ipso quippe quo praeceptum et imperatum est ut intellegamus atque sapiamus, obedientia nostra requiritur, quae nulla potest esse sine libero arbitrio. Sed si posset hoc ipsum sine adiutorio Dei gratiae fieri per liberum arbitrium, ut intellegeremus atque saperemus, non diceretur Deo: *Da mihi intellectum, et discam mandata tua*; neque in Evangelio scriptum esset: *Tunc aperuit illis sensum, ut intellegerent Scripturas*; nec Iacobus apostolus diceret: *Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluentem, et non improperat; et dabitur ei*. Potens est autem Dominus qui et vobis donet et nobis, ut de vestra pace et pia consensione nuntiis celerrimis gaudeamus. Saluto vos, non solum meo nomine, sed etiam fratrum qui mecum sunt, et rogo ut pro nobis concorditer atque instanter oretis. Sit vobiscum Dominus. Amen.

6. А сада ћете боље учинити, што вас озбиљно молим, ако се не будете устручавали да ми пошаљете лично оног о којем говорите да их је узнемирио.¹⁵ Наиме, или он не схвата моју књигу, или може бити да и сам није схваћен, када на себе узима да ово тешко и малом броју људи схватљиво питање реши и објасни. Јер управо је питање о благодати Божјој то које чини да људи који не схватају [наведено питање] мисле да апостол Павле говори: *Чинимо зло, да дође добро* (Рим. 3, 8). У вези са овим апостол Петар у својој Другој посланици каже: *Зајмо, љубљени, очекујући ово стварајте се да се нађете пред Њим чисти и непорочни у миру. И дуготрпљење Господа нашега држите за спасење, као што вам и љубљени браћо наш Павле по даној му мудрости писа. Као што говори о овоме у свима својим Посланицама, у којима су нека места тешко разумљива, која неук и неушврћени изврћу, као и остала Писма, на своју совјествену пројаси* (2. Пет. 3, 14–16).

7. Водите, дакле рачуна о овоме што тако велики апостол страшно говори; и када осетите да не разумете, поред свега тога верујте божанским речима, јер постоји и људска слобода одлучивања и благодат Божја, без чије помоћи се слобода одлучивања не може нити преобратити ка Богу, нити у Богу напредовати. И то што побожно верујете, молитe се да и мудро разумете. Јер ради овог конкретно, то јест, да можемо мудро разумети, заиста постоји слобода одлучивања. Јер ако не бисмо слободом одлучивања разумели и били мудри, Писмо нас не би ни упозорава-ло, говорећи: *Разумијте дакле ви који сите немудри у народу, будале када ћете се ојамети* (Пс. 94, 8). Наравно, ово што нам се даје као правило и што нам заповеда да разумемо и да будемо паметни, опет захтева нашу послушност, која не може постојати без слободе одлучивања. Али ако је ово – да разумемо и будемо паметни – могло бити учињено кроз слободу одлучивања без помоћи Божје благодати, не би се морало Богу рећи: *Дај ми да разумем, и познаћу зајављене твоје* (Пс. 119, 125); нити би у Јеванђељу требало да буде записано: *Тада им отвори ум да разумеју Писма* (Лк. 24, 45); нити да апостол Јаков каже: *Ако ли коме од вас недостигаје мудро-сти, нека ишће од Бога који свима даје једноставно и без карања, и даће му се* (Јак. 1, 5). А моћан је Господ, који и вама и нама може даровати, да се у најскорије време радујемо вестима о вашем миру и побожној слози. По-здрављам вас, не само у своје име, већ и у име браће која су са мном, мо-лим да се за нас сложено и усрдно молитe. Нека је Господ са вама. Амин.¹⁶

¹⁵ Реч је највероватније о неком монаху, који је Августиново поменуто писмо пре-
звитеру Сиксту протумачио тако да је тврдио како постоји само Божја благодат, док
је одрицао стварност људске слободе одлучивања – што Августин и наводи као разлог
полемике у манастиру, на почетку овог писма.

Sancti Aurelii Augustini

Epistola 215¹⁶

**DOMINO DILECTISSIMO, ET IN CHRISTI MEMBRIS HONORANDO
FRATRI VALENTINO, ET FRATRIBUS QUI TECUM SUNT,
AUGUSTINUS, IN DOMINO SALUTEM.**

1. Cresconium, Felicem et alium Felicem Dei servos, qui ex vestra congregatione ad nos venerunt, nobiscum egisse Pascha, noverit caritas vestra. Quos ideo tenuimus aliquanto diutius, ut instructiores ad vos redirent adversus novos haereticos Pelagianos, in quorum errorem cadit qui putat secundum aliqua merita humana dari gratiam Dei, quae sola hominem liberat per Dominum nostrum Iesum Christum. Sed rursum qui putat, quando ad iudicium Dominus venerit, non iudicari hominem secundum opera sua, qui iam per aetatem uti potuit libero voluntatis arbitrio, nihilominus in errore est. Soli enim parvuli qui nondum habent opera propria vel bona vel mala, secundum solum originale peccatum damnabuntur, quibus *per lavacrum regenerationis* non subvenit gratia Salvatoris. Caeteri autem omnes qui iam utentes libero arbitrio, sua propria peccata originali peccato insuper addiderunt, si de potestate tenebrarum per gratiam Dei non eruuntur, nec transferuntur ad regnum Christi, non solum secundum originis, verum etiam secundum propriae voluntatis merita, iudicium reportabunt. Boni vero etiam ipsi quidem secundum suae bonae voluntatis merita praemium consequentur, sed etiam ipsam bonam voluntatem per Dei gratiam consecuti sunt. Ac sic impletur quod scriptum est: *Ira et indignatio, tribulatio et angustia in omnem animam hominis operantis malum, Iudaei primum, et Graeci: gloria autem, et honor, et pax operanti bonum, Iudaeo primum, et Graeco.*

2. De qua difficillima quaestione, hoc est de voluntate et gratia, non opus habui etiam in hac epistola diutius disputare; quoniam et aliam iam eis dederam, tamquam citius redituris. Et scripsi ad vos etiam librum, quem si, adiuvante Domino, diligenter legeritis, et vivaciter intellexeritis, nullas existimo inter vos de hac re dissensiones ulterius iam futuras. Portant autem secum et alia, quae vobis diri-

¹⁶ PL 33, 971–978.

Свети Августин

Писмо 215

Возљубљеном господину и међу удовима Христовим поштованом
брату Валентину и браћи која су са тобом,
Августин у Христу шаље поздрав

1. Вашој љубави је познато да су слуге Божје Кресконије, Феликс и други Феликс, који су к нама били дошли из вашег братства, провели са нама Васкрс. Задржали смо их нешто дуже из разлога да би се код вас могли вратити што боље поучени против нових пелагијанских јеретика, у чију заблуду упада онај који сматра да се због неке људске заслуге даје благодат Божја, која једино ослобађа човека кроз Господа нашега Исуса Христа. Али опет, ништа мање не грешни ни онај који сматра да, када Господ буде дошао да суди, човеку неће бити суђено сходно његовим делима, које је већ у овом свом животу могао имати употребом слободе одлучивања [своје] воље. Наиме, само ће новорођенчад која још увек немају своја властита дела, добра или лоша, бити осуђена једино сходно првородном греху, као они који *бањом новога рођења* (Тит. 3, 5) нису примили благодат Спаситеља [=некрштени]. Остали пак који се већ користе слободом одлучивања, који су поврх првородног греха били додали своје властите грехе, ако се благодаћу Божјом не дижу из силе [смртне] таме, ако се не преносе ка Царству Христовом (Кол. 1, 13), не само због првородног греха, већ заиста и због заслуга властите воље, примиће суд. А и они добри, наравно, стећи ће плату сходно заслугама своје добре воље, али и та добра воља им је припала Божјом благодаћу. И тако се испуњава што је записано: *Јарост и њив онима који се ујорно проишве истини и поковавају нејравди. Невоља и шућа на сваку душу човека који чини зло, а најпре Јудејцу и Јелину; а слава и част и мир свакоме који чини добро, а најпре Јудејцу и Јелину* (Рим. 2, 8–10).

2. О овом најтежем питању, то јест о вољи и благодати, нисам имао потребе да дуже расправљам, будући да смо им већ били дали друго писмо, такође када су били у журби да се врате. И вама сам такође написао књигу,¹⁷ коју ако, с помоћу Божјом, будете пажљиво прочитали и живо разумели, ценим да међу вама убудуће више неће бити несугласица по овом питању. Са собом су понели и друге списе, који, како смо претпо-

¹⁷ Реч је о књизи *De gratia et libero arbitrio* (О благодати и слободи одлучивања).

genda esse credidimus, quibus cognoscatis quemadmodum catholica Ecclesia, in Dei misericordia, Pelagianae haeresis venena repulerit. Quod enim scriptum est ad papam Innocentium Romanae urbis episcopum, de concilio provinciae Carthaginensis et de concilio Numidiaae, et aliquanto diligentius a quinque episcopis, et quae ipse ad tria ista rescripsit; item quod papae Zosimo de Africano concilio scriptum est, eiusque rescriptum ad universos totius orbis episcopos missum; et quod posteriori concilio plenario totius Africae contra ipsum errorem breviter constituimus; et supra memoratum librum meum, quem modo ad vos scripsi: haec omnia et in praesenti legimus cum ipsis, et per eos misimus vobis.

3. Legimus eis etiam librum beatissimi martyris Cypriani de Oratione Dominica, et ostendimus quemadmodum docuerit omnia quae ad mores nostros pertinent, quibus recte vivimus, a Patre nostro qui in coelis est, esse poscenda, ne de libero praesumentes arbitrio, a divina gratia decidamus. Ubi etiam demonstravimus quomodo admonuerit idem gloriosissimus martyr, etiam pro inimicis nostris, qui nondum in Christum crediderunt, nos ut credant orare debere: quod utique inaniter fieret, nisi Ecclesia crederet etiam malas atque infideles hominum voluntates, per Dei gratiam in bonum posse converti. Sed hunc librum sancti Cypriani, quia dixerunt etiam illic apud vos esse, non misimus. Meam quoque epistolam ad Sixtum Romanae Ecclesiae presbyterum datam, quam secum ad nos attulerunt, legimus cum eis; et ostendimus adversus eos esse conscriptam, qui dicunt gratiam Dei secundum merita nostra dari, hoc est adversus eosdem Pelagianos.

4. Quantum ergo potuimus, egimus cum istis et vestris et nostris fratribus, ut in fide sana catholica perseverent: quae neque liberum arbitrium negat, sive in vitam malam sive in bonam, neque tantum ei tribuit, ut sine gratia Dei valeat aliquid, sive ut ex malo convertatur in bonum, sive ut in bono perseveranter proficiat, sive ut ad bonum sempiternum perveniat, ubi iam non timeat ne deficiat. Vos quoque, carissimi, etiam in hac epistola exhortor, quod nos omnes exhortatur Apostolus, *non plus sapere quam oportet sapere; sed sapere ad temperantiam, sicut unicuique Deus partitus est mensuram fidei.*

ставили, треба да буду послати вама, помоћу којих можете сазнати како је Католичанска Црква, Божјом милошћу, одбила отров пелагијанске јереси. Наиме [са собом су понели] оно што је написано папи Инокентију епископу града Рима, од стране сабора Картагинске епархије и Нумидијског сабора и једно писмо које су са великом пажњом написала петорица епископа, као и његов [папин] одговор на ова три писма; такође [са собом су понели] оно што је написано папи Зосиму о Афричком сабору, као и његов одговор који је послат епископима свих градова широм васељене; затим, оно што смо кратко саставили након пленарног сабора целе Африке; и горе поменути моју књигу, коју сам посебно за вас написао. Све ово смо сада са њима прочитали и по њима вам послали.

3. Читали смо им такође и књигу блаженог мученика Кипријана *De Oratione Dominica* [О Молићви Господњој] и показали им како он учи да све што се тиче наших норми понашања, по којима исправно живимо, треба да тражимо од Оца нашега који је на небесима, како, дајући првенство слободи одлучивања, не бисмо отпали од Божје благодати. Из овог дела смо им показали такође и како је исти мученик препун благодати опомињао да смо дужни да се молимо и за наше непријатеље који још не верују у Христа, како би они могли да поверују – што би заиста било узалудно ако Црква не би веровала да се и зле и неверујуће људске воље могу Божјом благодаћу преобратити. Но, ову књигу Светог Кипријана вам нисмо послали, јер су нам рекли да је већ поседујете. Такође смо са њима прочитали и моје писмо, које је уручено презвитеру Рима Сиксту,¹⁸ а које су нам они донели; и објаснили смо оно што је написано против оних који говоре да се благодат Божја даје сходно нашим заслугама, то јест против самих пелагијанаца.

4. Колико је дакле било у нашој моћи, потрудили смо се са њима, вашом и нашом браћом, како би могли истрајати у здравој католичанској вери – која нити одриче слободу одлучивања, било у злом живљењу или у добром, нити јој приписује толико да може бити кадра за било шта без благодати Божје – било да може да се од зла преобрати ка добру, било да може да истрајно напредује, или да може стићи до вечног добра, где више нема страха да се може пасти. И вас такође, љубљени, у овом писму охрабрујем, као што нас све охрабрује апостол, *да се не мисли [о себи] више нећо што ваља мислити, нећо да се мисли смиреноумно, сваки по мери вере како му је Бој уделио* (Рим. 12, 3).

¹⁸ Реч је поново о Писму 194, које Августин помиње и у претходном писму Валентину.

5. Attendite quid per Salomonem moneat Spiritus sanctus: *Rectos cursus, inquit, fac pedibus tuis, et vias tuas dirige: ne declines in dexteram, neque in sinistram; averte autem pedem tuum a via mala. Vias enim quae a dextris sunt, novit Dominus: perversae vero sunt quae a sinistris sunt. Ipse autem rectos faciet cursus tuos; itinera autem tua in pace producet.* In his verbis sanctae Scripturae considerate, fratres, quia si non esset liberum arbitrium, non diceretur: *Rectos cursus fac pedibus tuis, et vias tuas dirige; ne declines in dexteram, neque in sinistram.* Et tamen sine Dei gratia, si posset hoc fieri, non postea diceretur: *Ipse autem rectos faciet cursus tuos, et itinera tua in pace producet.*

6. Nolite ergo declinare in dexteram neque in sinistram; quamvis laudentur viae quae a dextris sunt, et vituperentur quae sunt a sinistris. Hoc est enim propter quod addidit: *Averte autem pedem tuum a via mala*, hoc est a sinistra: quod manifestat in consequentibus, dicens: *Vias enim quae a dextris sunt, novit Dominus: perversae vero sunt quae a sinistris sunt.* Eas utique vias ambulare debemus, quas novit Dominus: de quibus in Psalmo legitur: *Novit Dominus viam iustorum, et via impiorum peribit.* Hanc enim non novit Dominus, quia sinistra est: sicut dicturus est etiam illis ad sinistram constitutis: *Non novi vos.* Quid est autem quod ille non novit, qui utique novit omnia sive bona hominum, sive mala? Sed quid est: *Non vos novi*, nisi „tales vos ego non feci“? Quemadmodum illud quod dictum est de ipso Domino Iesu Christo, quia *non noverat peccatum*; quid est *non noverat*, nisi quia „non fecerat“? Ac per hoc quod dictum est: *Vias quae a dextris sunt, novit Dominus*, quomodo intellegendum est, nisi quia ipse fecit vias dexteras, id est vias iustorum, quae sunt utique opera bona, *quae prae-paravit Deus*, sicut dicit Apostolus, *ut in illis ambulemus*? Vias autem sinistras perversas, id est vias impiorum, non utique novit, quia non eas ipse fecit homini, sed homo sibi: propter quod dicit: *Odivi autem ego perversas vias malorum*, ipsae sunt a sinistris.

5. Обратите пажњу на шта преко Соломона упозорава Дух Свети: *Мери стазу, каже, нојама својим и сви џушеви твоји нека су џоравњени. Не скрећи ни десно ни лево, већ скрени ноју своју са зла џуша. Јер џушеве који су на десној страни, џознаје Госџод; а они који су на левој изоџачени су. Он ће учиниџи џушеве твоје џравим, а кораке твоје водиће у миру* (ПрС. 4, 26–27).¹⁹ Размислите, браћо, о овим речима Светог Писма, јер ако не би било слободе одлучивања, не би се рекло: *Не скрећи ни на десно ни на лево, већ скрени ноју своју са зла џуша*. Такође, ако би се ово могло извршити и без Божје благодати, не би се потом рекло: *Он ће учиниџи џушеве твоје џравим, а кораке твоје водиће у миру*.

6. Немојте дакле скретати ни десно ни лево; ма колико да су путеви са десне стране за похвалу, а они са леве стране за грдњу. Ово је разлог зашто је додао: *Скрени ноју своју са зла џуша*, то јест са леве стране – што открива у наставку, говорећи: *Јер џушеве који су на десној страни, џознаје Госџод; а они који су на левој изоџачени су*. Дужни смо свакако да ходимо оним путевима које Господ познаје – о којима се у Псалму говори: *Јер Госџод зна џуш џраведнички, а џуш безбожнички џроџаише* (Пс. 1, 6). Оне [путеве] наиме Господ не познаје, који су са леве стране – као што ће и рећи онима који му стоје са леве стране: *Не џознајем вас*. Али шта значи то да их не познаје, Он који заиста познаје све људе, било добре или зле? Шта, дакле значи: *Не џознајем вас*, ако не „такве вас нисам створио“? Ово је попут оног што је речено о самом Господу Исусу Христу, да он *није знао за џрех* (2. Кор. 5, 21); шта значи *није знао*, ако не „јер није учинио“? И због тога ово што је речено: *Џушеве који су на десној страни, џознаје Госџод* (ПрС. 4, 27), како треба разумети, ако не тако да је Он начинио путеве са десне стране, то јест праведне путеве, који су свакако добра дела, *која унаџред џриџреми Госџод*, као што каже апостол, *да у њима ходимо* (Еф. 2, 10)?²⁰ Изопачене путеве пак са леве стране, то јест безбожне путеве, Он свакако не познаје, јер их није Он начинио човеку, већ човек сам себи – због чега каже: *Тоџа ради мрзим на сваки џуш лажни* (Пс. 109, 104), они су са леве стране.²¹

¹⁹ Августинов цитат овог одељка из *Премудрости Соломонових* одговара тексту Септуагинте.

²⁰ Очигледно је да *добра дела*, односно *џушеве на десној страни*, Августин тумачи као вољу Божју.

²¹ Овај детаљ је занимљив и значајан за разумевање питања Божјег промисла и људских злих дела. Из овога се види да Бог, иако допушта злу вољу човека и њена дела, па је чак употребљава ради остварења неког добра, Он ипак није узрочник човекове зле воље. Ово тешко питање ће бити детаљније разматрано у другим, опширнијим Августиновим списима против пелагијанства, у контексту његовог учења о Божјем промислу и предодређењу.

7. Sed respondetur nobis: „Cur ergo dixit: *Ne declines in dexteram, neque in sinistram*; cum potius dicere debuisse videatur, Tene dexteram, et ne declines in sinistram; si bonae sunt viae quae a dextris sunt?“ Cur, putamus, nisi quia ita viae sunt bonae quae a dextris sunt, ut in dexteram tamen declinare non sit bonum? Declinare quippe ille est intellegendus in dexteram, qui bona ipsa opera, quae ad vias dexterarum pertinent, sibi vult assignare, non Deo. Et ideo cum dixisset: *Vias enim quae a dextris sunt, novit Dominus: perversae autem sunt quae a sinistris sunt*; tamquam diceretur ei: „Quomodo ergo non vis ut declinemus ad dexteram?“; secutus adiunxit: *Ipse autem rectos faciet cursus tuos; itinera autem tua in pace producet*. Sic ergo intellege, quod tibi praeceptum est: *Rectos cursus fac pedibus tuis, et vias tuas dirige*, ut noveris, cum hoc facis, a Domino Deo tibi praestari ut hoc facias; et non declinabis ad dexteram, quamvis ambules in viis dextris, non confidens in virtute tua: et ipse erit virtus tua, qui *rectos faciet cursus tuos, et itinera tua in pace producet*.

8. Quapropter, dilectissimi, quicumque dicit: „Voluntas mea mihi sufficit ad facienda opera bona“, declinat in dexteram. Sed rursus illi qui putant bonam vitam esse deserendam, quando audiunt sic Dei gratiam praedicari, ut credatur et intellegatur voluntates hominum ipsa ex malis bonas facere, ipsa etiam quas fecerit custodire, et propterea dicunt: *Faciamus mala, ut veniant bona*; in sinistram declinant. Ideo vobis dixit: *Non declinetis in dexteram, neque in sinistram*, hoc est, non sic defendatis liberum arbitrium, ut ei bona opera sine Dei gratia tribuatis; nec sic defendatis gratiam, ut quasi de illa securi, mala opera diligatis: quod ipsa gratia Dei avertat a vobis. Talium quippe verba sibi proponens Apostolus ait: *Quid ergo dicemus? permanebimus in peccato, ut gratia abundet?* atque his verbis hominum errantium, et Dei gratiam non intellegendium, respondit ut debuit, dicens: *Absit. Si enim mortui sumus peccato, quomodo vivemus in eo?* Nihil potuit dici brevius et melius. Quid enim nobis gratia Dei utilius confert in hoc praesenti saeculo maligno, nisi ut moriamur peccato? Ac per hoc ipsi gratiae invenietur ingratus, qui propter illam vult vivere in peccato, per quam morimur peccato. *Deus autem qui dives est in misericordia*, det vobis et sanum sapere, et usque in finem proficienter in bono proposito permanere. Hoc pro vobis, hoc pro nobis, hoc pro omnibus qui

7. Али нама се одговара: „Зашто је дакле рекао: *Не скрећи ни десно ни лево* (ПрС. 4, 27), када изгледа да је радије требало да каже: ‘Држи се десне стране и не скрећи лево’, ако су добри путеви који су са десне стране?” Зашто сматрамо да су путеви који су са десне стране тако добри, да чак ни десно скретање [са њих] није добро? Наравно, рачуна се да је скренуо у десно онај који и сама добра дела, која се односе на путеве са десне стране, жели да припише себи, а не Богу. Стога када је најпре рекао: *Јер њушеве који су на десној страни, познаје Господ; а они који су на левој изојачени су*, такорећи као да Му је речено: „Како дакле желиш да не скренемо десно?“, у наставку је додао: *Он ће учинити њушеве њвоје правим, а кораке њвоје водиће у миру* (ПрС. 4, 26–27). Тако дакле разуми оно што ти је заповеђено: *Мери стазу нојама својим и сви њушеви њвоји нека су њоравњени*, да спознаш, када ово чиниш, да Господ Бог стоји теби на помоћ да то можеш чинити; нећеш скренути десно, ма колико да ходаш десним путевима, не уздајући се у своју снагу – Он ће бити твоја снага, који ће учинити њушеве њвоје правим, а кораке њвоје водиће у миру.

8. Стога, љубљени, когод каже: „Воља моја ми је довољна за чињење добрих дела“, скреће десно. Али, са друге стране, они који сматрају да исправан живот треба да буде запуштен, који тако чују проповед о Божјој благодати, да то доводи до тога да се верује и схвата да она [Божја благодат] сама по себи зле људске воље чини добрим, па још и да она сама по себи чува то што је од њих начинила²² и на основу тога говоре: *Чинимо зло, да дође добро* (Рим. 3, 8) – скрећу лево. Због тога вам је рекао: *Не скрећи ни десно ни лево*, то јест, немој тако бранити слободу одлучивања, да јој приписујеш добра дела без Божје благодати; нити да тако браниш благодат, да тобоже под њеном заштитом можеш љубити зла дела – нека ово сама благодат Божја одврати од вас. Имајући наравно на уму овакве речи, апостол каже: *Шта ћемо, дакле, рећи? Хоћемо ли остати у греху да се благодат умножи?* (Рим. 6, 1) и тим речима изгубљених људи, који не схватају Божју благодат, одговорио је како је требало, говорећи: *Никако! Ми који умресмо греху, како ћемо живети у њему?* (Рим. 6, 1–2) Није могао рећи ништа краће и боље. Јер шта нам благодат Божја корисније доноси у овом садашњем злом веку, ако не то да можемо умрети греху? Овим се према самој благодати показује као неблагодаран, онај који жели да живи у греху са изговором на њу [благодат], кроз коју умиремо греху. Нека би вам *Бој који је бојати у милости* (Еф. 2, 4) дао да

²² Из овога је јасно да Божја благодат није магична и присилна, нити да у човеку она дела без његове воље и синергије са њом.

vos diligunt, et pro eis qui vos oderunt, instanter in pace fraterna et vigilanter orate. Deo vivatis. Si quid de vobis mereor, veniat ad me frater Florus.

здрави и паметно мислите и да до самог краја истрајно напредујете ка коначном добром циљу. За ово се молите у братском миру усрдно и будно, за вас, за нас, за све који вас воле и за све који вас мрзе. Живите Богу. Ако шта од вас заслужујем, нека ми дође брат Флорус.

* * *

Библиографија

Извори:

- Sancti Aurelii Augustini. *De correptione et gratia*; PL 44, 915–946; CSEL 92, 219–280.
- Sancti Aurelii Augustini. *De gratia Christi et de peccato originali*; PL 44, 359–410.
- Sancti Aurelii Augustini. *De gratia et libero arbitrio*; PL 44, 881–912.
- Sancti Aurelii Augustini. *Epistola* CCXIV; PL 33, 968–971; CSEL 57, 380–387.
- Sancti Aurelii Augustini. *Epistola* CCXV; PL 33, 971–978; CSEL 57, 387–396.
- Sancti Aurelii Augustini. *Epistola* CXCIV; PL 33, 874–891; CSEL 57, 176–214.
- Sancti Aurelii Augustini. *Retractionum libri*; PL 32, 583–656; CSEL 36.

Литература:

- Ђаковац, Александар. „Свети Августин: *admirable commercium* и обожење“. *Богословље*, бр. 2 (2019): 64–85.
- Милојков, Александар. „Личност и суштина у христологији Светог Августина“. *Богословље*, бр. 2 (2017): 79–101.
- Пеликан, Јарослав. *Хришћанско предање – историја развоја дојмања*, I том. Београд: Службени гласник, 2009.
- Dupont, Antony. *Gratia in Augustine's Sermones ad Populum during the Pelagian Controversy: Do Different Contexts Furnish Different Insights?* Brill's Series in Church History, Vol. 59. Brill, 2012.
- Mandac, Marijan. *Sveti Augustin: Život i djelo*. Zagreb — Split: Kršćanska sadašnjost — Služba Božja, 2019.
- Mandac, Marijan. „Vjerovanje ili Simbol“. У *Sveti Augustin, Govori – 1*, објавио Marjan Mandac, 96–106. Makarska: Služba Božja, 1990;
- Milojkov, Aleksandar. “The Concept of Synergy in the Triadology and Anthropology of Saint Augustine.” *Philotheos*, No. 21.1 (2021): 45–63.

Примљено: 21. 2. 2022.
Исправљено: 12. 12. 2022.
Одобрено: 12. 12. 2022.

SAINT AUGUSTINE'S WRITINGS AGAINST PELAGIANISM TO ABBOT VALENTINE AND HIS MONKS — *LETTER 214. AND LETTER 215.*

Aleksandar Milojkov

Archbishopric of Belgrade and Karlovac,
Belgrade

Summary: Saint Augustine wrote his writings against Pelagianism between 412 and 429. as bishop of Hippo. The writings are in the form of letters and more extensive epistles (or book, in ancient sense — liber), always addressed to one or more church figures. The basic method in these writings is biblical exegesis, by which Augustine wants to shed light on errors of newly manifested Pelagian heresies. Among the numerous Augustine's anti-Pelagian writings, there are four (two letters and two books) that Saint Augustine sent to the monastic fraternity in Adrumetum and their abbot Valentine. The reason for writing is the polemic of the monks in the monastery about the relationship between God's grace and human freedom of deliberation — which is a fundamental issue in the dispute with Pelagianism.

Key words: Saint Augustine, Pelagianism, God's grace, freedom of deliberation.